

Agnieszka Grzesiok-Horosz

Dyrektywa "kabel-satelita" a polskie prawo autorskie

Rocznik Prasoznawczy 5, 113-126

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dyrektywa „kabel-satelita” a polskie prawo autorskie

STRESZCZENIE

Artykuł dotyczy doniosłej kwestii z zakresu prawa własności intelektualnej. W początkowej części autorka charakteryzuje dyrektywę w sprawie przekazu satelitarnego i kablowego. W dalszej części rozważania koncentrują się wokół polskiego prawa autorskiego w zakresie omawianego tematu. Na zakończenie autorka postuluje zmiany w polskim prawie celem dostosowania go do wymogów prawa europejskiego.

SŁOWA KLUCZOWE: przekaz satelitarny, przekaz kablowy, prawo autorskie, własność intelektualna, dostosowanie prawa

1. Uwagi wprowadzające

Przedmiotem prowadzonych rozważań jest ocena zgodności polskiego prawa¹ z dyrektywą nr 93/83/EWG w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego i praw pokrewnych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową². Przepisy wskazanej dyrektywy mają istotne znaczenie z punktu widzenia swobodnego przepływu utworów audiowizualnych dystrybuowanych przez nadawców, operatorów kinowych oraz kablowych i satelitarnych. Od 1 maja 2004 r. Polska, jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, ma obowiązek realizacji podstawowych swobód, na których jest oparty wspólny rynek. Powoduje to również ułatwienie przekazu programów na obszarze więcej niż jednego państwa, co może przybrać różnorakie formy: indywidualnego bezpośredniego odbioru z satelity czy dystrybucji programów z innych państw w sieciach kablowych³. Retransmisja programów z innych państw członkowskich stanowi działanie podlegające prawu autorskiemu oraz, w zależności od przypadku, prawom pokrewnym, co powoduje, iż opera-

---

1 Artykuł uwzględnia stan prawny na dzień 1 lipca 2010 r.

2 Opublikowana Dz.Urz. WE L 248 z 6 października 1993 r.; w toku dalszych rozważań jako „kabel-satelita”, SAT- KAB lub dyrektywa 93/83.

3 Szerzej na temat przekazu satelitarnego i kablowego zob.: A. Matlak, *Telewizja kablowa w świetle prawa autorskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego MCCXXII, Kraków 1998, s. 16 i nast.; E. Traple [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2003, s. 171 i nast.;

M. Jachimowski, *Cechy zawodu dziennikarskiego i jego wyznaczniki strukturalne*, [w:] *Współczesny dziennikarz i nadawca*, Sosnowiec 2006, s. 43 i nast.

tor sieci kablowej musi uzyskać zezwolenie wszystkich posiadaczy praw, w odniesieniu do wszystkich części retransmitowanego programu.

Operator kablowy mógł swobodnie przejmować program organizacji telewizyjnej i bez odrębnej zgody nadawcy rozpowszechniać go dalej do swoich abonentów. Ustawowe systemy licencji obowiązywały w Europie w różnych krajach do końca lat dziewięćdziesiątych, a w Polsce aż do 2002 r. Ustawodawca europejski, likwidując licencję ustawową, zaproponował stosowne instrumenty prawne zawarte w dyrektywie 93/83, które umożliwiały stworzenie nowego porządku na rynku praw autorskich. Nie wszystkie instrumenty tam zawarte – mimo istnienia takiego obowiązku – znalazły się w polskim prawie. Prowadzone rozważania dotyczą zatem ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁴ w zakresie dostosowania do prawa wspólnotowego. Liczne nowelizacje mają różną rangę – część ma charakter korygująco-wyjaśniający, inne zaś w znaczny sposób modyfikują istniejący stan prawny.

Wskazane zagadnienia stanowią szerszy problem wspólnotowej ochrony własności intelektualnej, jako że organy Unii starają się szybko reagować na zmieniające się technologiczne, ekonomiczne i gospodarcze uwarunkowania związane z eksploatacją utworów. Należą tu m.in., obok dyrektywy będącej przedmiotem prowadzonych rozważań, także Dyrektywa Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych, Dyrektywa Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej czy Dyrektywa 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych. Równocześnie podkreślić trzeba, iż wskazane regulacje stanowią minimalne standardy, umożliwiając państwom członkowskim wprowadzenie w swoich wewnętrznych ustawodawstwach idącej dalej ochrony podmiotów uprawnionych. Dyrektywy rozbudowują katalog dóbr chronionych oraz poszerzają zakres praw majątkowych przysługujących podmiotom uprawnionym. Na marginesie prowadzonych rozważań wskazać trzeba brak jednolitej techniki legislacyjnej w zakresie regulacji przedmiotowych kwestii. Niektóre dyrektywy zawierają bądź szczegółowe regulacje, bądź odesłanie do innych aktów prawnych. Przy ujednocnianiu prawa wspólnotowego organy Unii postawiły sobie wysoko poprzeczkę, gdy chodzi o ochronę twórców i innych podmiotów uprawnionych, a standardy płynące z dyrektyw wykraczają poza minimalne standardy płynące z konwencji międzynarodowych⁵.

4 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity Dz.U. z 2006, Nr 90, poz. 631 ze zm.).

5 Przykładowo Konwencja brukselska o rozpowszechnianiu drogą satelitarną sygnałów przynoszących program z 1974 r. Szerzej na ten temat zob.: A. Matlak, *Ujednocnianie treści prawa autorskiego w ramach Unii Europejskiej*, Prace z Wyznaczności i Ochrony Własności Intelektualnej, Rok 2002, z. 80, s. 108 i nast.

2. Zakres przedmiotowy i podmiotowy dyrektywy

Omawiana dyrektywa dotyczy rozpowszechniania programów drogą satelitar-
ną oraz drogą kablową.

„Satelita” w rozumieniu dyrektywy oznacza satelitę działającego na pa-
smach częstotliwości, które na mocy prawa telekomunikacyjnego zastrzeżone są dla
wysyłania sygnałów do odbioru publicznego. Ponadto będzie to satelita działający dla
zamkniętych połączeń między dwiema stacjami, przy czym warunki indywidualnego
odbioru sygnałów muszą być porównywalne z warunkami wyżej wskazanymi. Satelitę
definiuje też konwencja brukselska dotycząca sygnałów przekazywanych drogą sateli-
tarną jako jakiegokolwiek urządzenie w przestrzeni pozaziemskiej zdolne do przekazy-
wania sygnału. Rozróżniono dwa rodzaje satelitów. Pierwszym są satelity nadawania
bezpośredniego DBS – *Direct Broadcasting Satellites*. Działają w ten sposób, iż wysy-
łają sygnał ze stacji naziemnej w stronę satelity. Sygnał jest następnie odebrany przez
satelitę, wzmacniony i wysyłany z powrotem w kierunku Ziemi, a następnie zostaje
odebrany przez anteny satelitarne indywidualnych użytkowników. Funkcjonowanie
satelity telekomunikacyjnego FSS – *Fixed Satellite Service* polega na wysłaniu sygna-
łu ze stacji naziemnej w stronę satelity, następuje odebranie sygnału przez satelitę,
wzmocnienie i wysyłanie z powrotem w kierunku Ziemi, odebraniu sygnału przez stacje
naziemne lub operatorów kablowych, a następnie na dalszej obróbce technicznej sy-
gnału i przekazaniu do odbioru publicznego⁶.

Zawarta w omawianej dyrektywie definicja „publiczne rozpowszechnianie
przez satelitę” ma na celu dokonanie harmonizacji istniejących praw autorskich i po-
krewnych w zakresie nadawania satelitarnego. „Publiczny przekaz satelitarny” oznacza
działanie, w wyniku którego sygnały będące nośnikami programu przeznaczonego do
odbioru publicznego, pod kontrolą organizacji radiowej i telewizyjnej i na jej odpo-
wiedzialność, wprowadzane są do zamkniętego łańcucha przekazu, prowadzącego do
satelity i z powrotem na Ziemię.

Artykuł 3 dyrektywy zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia,
aby uzyskanie zezwolenia na publiczne rozpowszechnianie utworów przez sate-
litę możliwe było wyłącznie w drodze umowy. Można jednak postanowić, że umowa
zbiorowa (generalna) między organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskim
a organizacją radiową i telewizyjną, dotycząca danej kategorii utworów, może zostać

---

6 K. Klafkowska-Waśniowska, *Prawa do nadań programów i telewizyjnych w prawie autor-
skim*, Warszawa 2008, s. 67 i nast.

rozszerzona na podmioty praw autorskich tej samej kategorii, a niereprezentowanych przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskim pod dwoma warunkami. Po pierwsze, równocześnie z publicznym rozpowszechnianiem przez satelitę, ten sam nadawca dokona emisji przez system naziemny, oraz po drugie, podmiot praw autorskich nieposiadający swojego przedstawiciela, może w każdej chwili wykluczyć rozszerzenie umowy zbiorowej na jego utwory oraz zbiorowe lub indywidualne korzystanie z jego praw⁷.

Przez pojęcie „retransmisja drogą kablową” w rozumieniu dyrektywy rozumie się równoczesną, niezmienną i pełną transmisję programów radiowych lub telewizyjnych z innego państwa członkowskiego, drogą przewodową lub bezprzewodową, w tym satelitarną, retransmitowanych w systemie kablowym lub mikrofalowym do odbioru publicznego. Tak więc przekaz kablowy może odbywać się z wykorzystaniem kabli lub światłowodów, zaś od tradycyjnego przekazu różni go większa pojemność w zakresie przekazywanych sygnałów, zapewnienie lepszego odbioru i mniejsza podatność na zakłócenia oraz skierowanie do kręgu osób mających dostęp do danej sieci kablowej. Podzielić należy pogląd, iż rozwój sieci kablowych postępował w kierunku zbliżania działalności operatorów kablowych do działalności tradycyjnie pojmowanych nadawców, co daje podstawy do wyróżnienia dwóch form wykorzystywania przekazu kablowego: przekazywanie programów innych nadawców oraz przekazywanie własnych programów⁸.

Operatorzy kablowi (reemitenci) rozpowszechniają nadania od nadawców pierwotnych i drogą przejmowania w całości i bez zmian programu organizacji radiowych i telewizyjnych, czyli tych pierwotnych nadawców, oraz w sposób równoczesny, integralny ten program przekazują do powszechnego odbioru. Artykuł 9 dyrektywy przewiduje obligatoryjne pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania w relacji podmioty praw autorskich i pokrewnych a operator kablowy⁹. Na potrzeby dyrektywy przyjęto, iż pod pojęciem „organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi” rozumie się każdą organizację, której jedynym celem lub jednym z głównych celów jest zarządzanie i administrowanie prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi. Takie rozwiązanie jest związane z wielką liczbą utworów, jaka znajduje się w obrocie. Dla prowadzenia spraw twórców, zabezpieczenia ich praw oraz egzekwowania należnych wynagrodzeń wprowadzono instytucję zbiorowego zarządu, która grupuje twórców, jak również producentów i nadawców. Zadaniem organizacji jest zarządzanie i ochro-

7 A. Matlak, *Prawo autorskie w europejskim prawie wspólnotowym*, Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej 2002, z. 83, s. 337.

8 K. Klafkowska-Waśniowska, *Prawa do nadań ...*, op. cit., s. 62.

9 A. Matlak, *Prawo autorskie...*, op. cit., s. 337 i nast.

na powierzonych im praw autorskich i praw pokrewnych. Rozwiązanie takie jest motywowane specyfiką tego rodzaju korzystania, które dotyczy ogromnej liczby utworów, w związku z czym z braku obowiązkowego pośrednictwa operator nie mógłby być pewny, że uzyskał wszystkie relewantne zezwolenia.

Dyrektywa w art. 10 wyraźnie wskazuje, że art. 9 nie będzie się rozciągał na prawa wykonywane przez stację nadawczą w stosunku do jej własnych nadań, niezależnie od tego czy chodzi o prawa „własne” stacji, czy o prawa przeniesione na nią przez innych uprawnionych. Uzasadnieniem wyjątku jest przeświadczenie, że w takich przypadkach szczególnie przesłanki usprawiedliwiające przymusowe pośrednictwo wprowadzone w art. 9 dyrektywy nie znajdują zastosowania. Operator kablowy wie bowiem, programy jakich organizacji radiowych lub telewizyjnych reemituje, zatem zawarcie odpowiednich umów nie powinno powodować znaczących trudności.

Wskazany wyjątek ma charakter obligatoryjny. Przymusowe pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania zostaje wyłączone, gdy dotyczy praw wykonywanych przez stację nadawczą w stosunku do jej własnych nadań. Już w preambule do Dyrektywy wskazano, iż wyjątek ten nie ogranicza możliwości przeniesienia praw przez ich posiadaczy na organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i zapewnienia sobie w ten sposób bezpośredniego udziału w wynagrodzeniach wypłacanych przez operatora kablowego za retransmisję drogą kablową.

Art. 11 dyrektywy kablowo-satelitarnej stanowi, iż w przypadku gdy nie zawarto umowy dotyczącej zezwolenia na retransmisję drogą kablową, Państwa Członkowskie zobowiązane są zapewnić, aby każda ze stron miała możliwość skorzystania z pomocy jednego lub kilku mediatorów. Już w preambule Dyrektywy mowa o tym, iż każda strona umowy powinna mieć w każdej chwili możliwość wezwania do pomocy bezstronnych mediatorów, których zadaniem jest pomoc w negocjacjach i którzy mogą przedstawiać wnioski, propozycje lub zastrzeżenia do nich. Preambuła zawiera ponadto postulat zapewnienia, aby negocjacje nie były bezzasadnie blokowane oraz by nie dochodziło do nieuzasadnionego utrudniania udziału w nich. Zadaniem mediatorów jest udzielenie pomocy w negocjacjach. Mogą oni też przedstawiać stronom wnioski. Jeżeli żadna ze stron w terminie trzech miesięcy od chwili przedłożenia propozycji nie zgłosi sprzeciwu, propozycję uważa się za przyjętą.

Mediatorzy muszą także mieć możliwość formułowania konkretnych propozycji porozumienia kończącego spór. Dyrektywa przyznaje państwom członkowskim bardzo duży zakres swobody w zakresie ukształtowania postępowania polubownego. Nie istnieje obowiązek określania reguł takiego postępowania w akcie prawnym powszechnie obowiązującym. Jedyne wymogi co do osób mediatorów są ich bezstronność i niezależność. Przepisy dyrektywy nie regulują, w jaki sposób mediatorzy

mają być wybierani. Mogą oni zatem być wskazywani przez strony, ale mogą także być wybierani przez organy publiczne, np. na etapie tworzenia danego organu. Funkcję arbitrażu może pełnić przede wszystkim organ już istniejący i wykonujący także inne zadania, jak również organ specjalnie powołany w tym celu. Stworzony mechanizm powinien być jednak fakultatywny w tym znaczeniu, że strony muszą mieć swobodę wykorzystania innych sposobów dochodzenia do porozumienia, czyli mogą się umówić co do innego mechanizmu polubownego.

Przyjęte przez ustawodawcę wspólnotowego rozwiązania mogą rodzić pewne problemy¹⁰. Powstaje np. obawa, czy nie wymusza ono przenoszenia praw na nadawców, co osłabia pozycję autorów. Mogą również rodzić się nadmierne trudności w rozgraniczaniu przedmiotów ochrony, w stosunku do których właściwa jako kontrahent dla operatora sieci kablowej jest organizacja zbiorowego zarządzania od przedmiotów ochrony, w stosunku do których właściwa jest dana organizacja telewizyjna lub radiowa.

3. Uregulowania krajowe

Emisja programów w sieciach kablowych obejmuje dwie grupy sytuacji – po pierwsze gdy wykorzystuje w programie stworzone przez siebie audycje lub gdy dokonuje ich wyboru oraz odpowiedniego zestawienia. W tej sytuacji wymagane jest uzyskanie koncesji na zasadach ogólnych. Druga grupa obejmuje działania polegające na przekazie kablowym audycji, które w tym samym czasie i w niezmienionej formie emitowane są przez innych nadawców. W rozumieniu ustawodawcy jest to „rozprowadzanie”, zdefiniowane w ustawie z 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji¹¹. Z kolei na podstawie przepisów polskiego prawa autorskiego można wyróżnić 4 kategorie nadań telewizyjnych, z których każda stanowi odrębne pole eksploatacji. Są nimi: nadania bezprzewodowe przez stację naziemną, nadania bezprzewodowe satelitarne, nadania przewodowe oraz reemisje. Wskazuje się, iż takie wyodrębnienie pól eksploatacji jest zgodne z postanowieniami dyrektywy 93/83¹².

10 Komisja Europejska przeprowadziła kilka projektów dotyczących badania kosztów zbiorowego zarządu, w tym raport dotyczący przeglądu dyrektywy kabel-satelita pt. *Wdrożenie dyrektywy w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej*, wrzesień 2007, Wzmocnienie ochrony praw własności intelektualnej i przemysłowej, Transition Facility-Twinning Project PL04-IB-OT-03.

11 Dz.U. 2004, Nr 253, poz. 2531 ze zm.

12 P. Ślęzak, *Prawo autorskie. Podręcznik dla studentów szkół filmowych i artystycznych*, Katowice 2008, s. 93.

Dla wskazania, na czym polega niezgodność ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z prawem wspólnotowym, przytoczyć należy krótko historię licencji ustawowej. Artykuł 24 ustawy o prawie autorskim w pierwotnym brzmieniu¹³ stanowił, iż wolno rozpowszechniać za pomocą anteny zbiorowej oraz sieci kablowej utwory nadawane przez inną organizację radiową lub telewizyjną drogą satelitarną albo naziemną, jeżeli następuje to w ramach równoczesnego, integralnego i nieodpłatnego rozpowszechniania programów radiowych lub telewizyjnych i przeznaczone jest do oznaczonego grona odbiorców znajdujących się w jednym budynku lub w domach jednorodzinnych obejmujących do 50 gospodarstw domowych. Przepis stanowił także, iż operatorom sieci kablowych wolno rozpowszechniać utwory nadawane przez inne organizacje radiowe lub telewizyjne dostępne na danym obszarze, jeżeli rozpowszechnianie w sieciach kablowych ma charakter równoczesny i integralny z nadaniem pierwotnym. Uprawnionym do utworów przysługiwało prawo do wynagrodzenia.

Kolejna zmiana omawianego przepisu weszła w życie 7 października 2003 r.¹⁴, kiedy do art. 23 „przywrócono” ust. 4 w brzmieniu: „Z zastrzeżeniem przepisu ust. 1, operatorom sieci kablowych wolno reemitować utwory nadawane przez inne organizacje radiowe lub telewizyjne dostępne na danym obszarze, jeżeli rozpowszechnianie w sieciach kablowych ma charakter równoczesny i integralny z nadaniem pierwotnym. Uprawnionym do utworów przysługuje prawo do wynagrodzenia”. Wskazane uregulowanie zostało uchylone „dużą” nowelizacją prawa autorskiego dokonaną w 2006 r.

Ustawa z dnia 28 października 2002 r., nowelizująca ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁵, spowodowała usunięcie odpłatnej ustawowej licencji. Od 1 stycznia 2003 r. działalność taka wymaga zawarcia przez operatora odpowiednich umów, co ma ułatwić obowiązkowe pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania¹⁶. Ustawa przewiduje również pomoc Komisji Prawa Autorskiego w rozwiązywaniu sporów między operatorami sieci kablowych a podmiotami praw autorskich i pokrewnych w zakresie zawierania i wykonywania umów dotyczących reemisji¹⁷.

Artykuł 21¹ ust. 1 prawa autorskiego stanowi, że operatorom sieci kablowych wolno reemitować w sieciach kablowych utwory nadawane w programach organizacji

13 Dz.U. z 1994 r., Nr 24, poz. 83; nowelizacja z 9 czerwca 2000 r. nie wprowadziła zmian w tym zakresie (tekst jednolity Dz.U. z 2000 r., Nr 80, poz. 904); zob. także J. Preussner-Zamorska, [w:] *System Prawa ...*, op. cit., s. 375.

14 Dz.U. z 2003 r., Nr 166, poz. 1610.

15 Dz.U. z 2002 r., Nr 197, poz. 1662; z wypowiedzi piśmiennictwa zob. J. Barta, R. Markiewicz [w:] *System Prawa...*, op. cit., s. 758 i nast.; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2008, s. 130.

16 Obszerny wywód na ten temat zob. M. Kępiński, [w:] *System Prawa...*, op. cit., s. 522 i nast.

17 Dz. U. z 2002 r., Nr 197, poz. 1662; z wypowiedzi piśmiennictwa zob. J. Barta, R. Markiewicz [w:] *System prawa prywatnego*, s. 758 i nast.

radiowych i telewizyjnych wyłącznie na podstawie umowy zawartej z właściwą organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Wprowadza tym samym przymusowe pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania w zakresie obejmującym reemisję kablową, zaś prawo wspólnotowe przewiduje, że takie uprawnienie powinno przysługiwać również nadawcy¹⁸. Rodzi to pewne problemy. W przypadku reemitentów kablowych ten proces spowodował między innymi podpisanie kontraktu generalnego ze Stowarzyszeniem Filmowców Polskich jako podmiotem, który reprezentuje utwory audiowizualne, i wreszcie spór z organizacją zrzeszającą prawa kompozytorów i pozostałymi organizacjami w zakresie wkładów twórczych do utworów audiowizualnych.

Kolejna nowelizacja mająca na celu wdrożenie do prawa polskiego dyrektywy¹⁹, dodała art. 6¹, mówiący, iż rozpowszechnianiem utworu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, drogą emisji radiowej lub telewizyjnej, prowadzonej w sposób satelitarny jest jego rozpowszechnianie poprzez wprowadzenie przez organizację radiową lub telewizyjną i na jej odpowiedzialność, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do drogi przekazu prowadzącej do satelity i z powrotem na Ziemię. Ustawodawca wskazuje również, iż jeżeli rozpowszechnianie utworu drogą emisji radiowej lub telewizyjnej prowadzonej w sposób satelitarny ma miejsce w państwie niebędącym członkiem Unii Europejskiej, które nie zapewnia poziomu ochrony określonego w dyrektywie nr 93/83 oraz gdy: 1) sygnał przekazujący utwór jest przesyłany do satelity za pośrednictwem ziemskiej stacji nadawczej znajdującej się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uważa się, że utwór został rozpowszechniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez operatora tej stacji; 2) sygnał przekazujący utwór jest przesyłany do satelity za pośrednictwem ziemskiej stacji nadawczej znajdującej się na terytorium państwa niebędącego członkiem Unii Europejskiej, a rozpowszechnianie utworu odbywa się na zlecenie organizacji radiowej lub telewizyjnej mającej siedzibę w jednym z państw członkowskich Unii Europejskiej oraz główne przedsiębiorstwo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uważa się, że utwór został rozpowszechniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez tę organizację. Ustawa stanowi ponadto, iż w przypadku gdy sygnał zawierający treść utworu jest kodowany w sposób uniemożliwiający jego powszechny i nieograniczony odbiór, jest to rozpowszechnianie, w rozumieniu wyżej wskazanym, pod warunkiem równoczesnego udostępnienia przez organizację radiową lub telewizyjną, lub za jej zgodą, środków do odbioru tego sygnału. Wskazana nowelizacja wprowadza do polskiego porządku prawnego definicję satelity jako sztucznego satelity Ziemi działającego w pasmach częstotliwości, które na mocy przepisów ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomu-

18 Zob. K. Kuch [w:] *Jak stworzyć prawo autorskie na miarę XXI wieku - pierwsze kroki*, Warszawa 2008, s. 23 i nast.; ibidem A. Jucewicz, s. 62.

19 Ustawa z dnia 9 maja 2007 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 99, poz. 662).

nikacyjne²⁰ są przeznaczone dla celów emisji sygnałów przeznaczonych do publicznego odbioru lub dla zamkniętej komunikacji pomiędzy dwoma punktami, przy czym odbiór sygnałów w obu tych przypadkach musi odbywać się w porównywalnych warunkach.

Piśmiennictwo krytycznie wypowiada się na temat tej nowelizacji, wskazując, iż zmiany nie zostały dostosowane do terminologii użytej w innych pokrewnych ustawach i wymaga istotnych korekt terminologicznych. Nielogiczna jest budowa art. 6¹, jako że w ust. 1 zastosowano pojęcie rozpowszechnienia utworu drogą emisji radiofonicznej lub telewizyjnej, które zdefiniowane jest następnie w ust. 2. Nieprawidłowością jest także odwołanie się do postanowień dyrektywy, albowiem odpowiedni poziom ochrony powinien wynikać z ustawodawstwa krajowego dostosowanego do dyrektywy²¹.

Kolejny problem związany z nadaniami dotyczy wynagrodzenia, które są egzekwowane za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania, chyba że nadawcy korzystają bezpośrednio na podstawie umów zawartych z twórcami, na przykład na skutek zamówienia danego utworu przez nadawcę na swoje potrzeby²².

Wyraża się w doktrynie radykalny pogląd, iż system zbiorowego zarządzania działający w Polsce jest nieefektywny.

Uwzględnieniu podlega także znaczący wzrost liczby i znaczenia kanałów tematycznych w stosunku do kanałów otwartych. Zasadnicza różnica pomiędzy tymi dwoma programami telewizyjnymi, które są nośnikiem dystrybucji utworów audio-wizualnych, w znacznej mierze polega na tym, że w zupełnie inny sposób następuje przekazanie środków finansowych od odbiorcy, czyli widza, do producenta i twórcy. W przypadku kanałów tematycznych głównym nośnikiem jest opłata pobierana przez nadawcę telewizyjnego od operatora kablowego, który z kolei może ją wypłacić, ponieważ za swoją działalność pobiera wynagrodzenie od widzów. W systemie, w którym wynagrodzenie twórców jest należne od działalności nadawcy telewizyjnego w podobnym zakresie jak od nadawcy reemitenta, jeden strumień pieniędzy jest de facto podwójnie obciążony wypłatą wynagrodzenia. System, który dzisiaj funkcjonuje, lepiej sprawdzał się w przypadku, z jednej strony, licencji ustawowej, a z drugiej strony, w przypadku kanałów otwartych, gdzie znaczny koszt produkcji programu był refundowany przez działalność reklamową nadawcy telewizyjnego i środki pozyskiwane z działalności reklamowej, co w większym stopniu stanowiło o różnicy pomiędzy działalnością nadaw-

20 Dz.U. Nr 171, poz. 1800, z późn. zm.

21 A. Tischner, T. Targosz, *Dostosowanie polskiego prawa własności intelektualnej do wymogów prawa wspólnotowego. Uwagi na tle projektu z dnia 24 maja 2006 r. ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz o zmianie innych ustaw*, Prace Instytutu Własności Intelektualnej UJ 2007, z. 97, s. 79 oraz s. 137.

22 W. Kowalski [w:] *Jak stworzyć...*, op. cit., s. 13 i nast.

cy a działalnością reemitenta. Dzisiaj znaczenie reemitentów w przypadku kanałów tematycznych wzrasta, przy czym nie zmienia to w żaden sposób polityki organizacji zbiorowego zarządzania w Polsce, które żądają nadal wynagrodzenia od jednego i drugiego podmiotu, nie uwzględniając w żaden sposób ekonomicznego sensu przepływów finansowych, które temu procesowi towarzyszą. W związku z powyższym nadawcy telewizyjni i kablowi oraz operatorzy multipleksów od dawna postulują wynegocjowanie tak zwanego plafonu – najwyższego poziomu obciążeń, do czego niezbędna jest zgoda wszystkich organizacji zbiorowego zarządu.

Dotychczasowa praktyka zatwierdzenia osobnych tabel dla każdej z organizacji poprzez odrębne kilkusobowe komisje powoływane spośród członków Komisji Prawa Autorskiego skompromitowała się, a wszystkie dotychczasowo zatwierdzone przez ministra kultury tabele na mocy wyroków różnych sądów przestały obowiązywać²³.

Podkreślenia wymaga fakt, iż likwidacja licencji nie była celem samym w sobie dla ustawodawcy wspólnotowego, ale stanowiła realizację zasady cywilnych umów zawieranych przez użytkowników i twórców (ich reprezentantów) w miejsce rozwiązań administracyjnych. Stąd zgodnie z dyrektywą wprowadzono przymus zawierania umów związanych z reemisją za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania pod warunkiem, że praw tych użytkownik nie nabędzie za pośrednictwem nadawcy. W przypadku, gdy nadawca dysponuje prawami autorskimi do zezwalania na reemisję, nie ma konieczności wprowadzania sztucznych pośredników. A zatem przymus pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania powstaje dopiero w sytuacji braku możliwości nabycia takich praw od nadawcy. Wszystkie nowelizacje prawa autorskiego dokonywane od 2000 r., mające na celu wprowadzenie dyrektywy SAT- KAB, pomijały powyższą okoliczność. W chwili obecnej w ustawie o prawie autorskim nie przewidziano możliwości nabywania praw autorskich na polu reemisji bezpośrednio od nadawców, ale obowiązuje bezwzględny nakaz zawierania umów za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania, który jest sprzeczny z nakazami omawianej dyrektywy.

W procesie ustalania stawek nie ma bezstronnego mediatora, co stanowi kolejną z niespójności polskiego prawa autorskiego z omawianą dyrektywą, przewidującą w tym zakresie postępowanie mediacyjne. Ustawodawca przyznał, że ma świadomość konieczności wprowadzenia instytucji mediatorów, ale nastąpić to miało równocześnie ze zmianą kodeksu postępowania cywilnego²⁴. Założenie o wprowadzeniu instytucji mediacji, pomimo nowelizacji w tym zakresie Kodeksu postępowania cywilnego, jak dotąd, niestety, nie nastąpiło.

23 Szerzej: J. Bromski, [w:] *Jak stworzyć...*, op. cit., s. 45 i nast.

24 Uzasadnienie do projektu zmiany ustawy o prawie autorskim z 2004 r. (druk sejmowy nr 2465, s. 31); zob. także stanowisko Konsorcjum Przyjazne Prawo Autorskie w sprawie projektu nowelizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (druk 1628), Warszawa 2009.

4. Propozycje rozwiązań

Przed sformułowaniem postulatów *de lege ferenda* warto wskazać uwagi prawno-porównawcze. Krajami, które wykorzystują wyspecjalizowane organy do mediacji, są Austria, Dania, Niemcy, Węgry, Hiszpania. Warto również wskazać, iż państwa, w których funkcjonują organy lub instytucje wykorzystywane do rozwiązywania sporów między organizacjami zbiorowego zarządzania i użytkownikami (w tym w zakresie wysokości stawek), wykorzystują je również jako platformę mediacyjno-arbitrażową. Z kolei państwami, które bazują na mediacji ad hoc, są Belgia, Czechy, Estonia, Szwecja²⁵.

Jak już wykazywano w toku rozważań, art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego jedynie częściowo realizuje nakaz ustawodawcy wspólnotowego. Przymus pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania nie obejmuje praw do nadań, ale obowiązuje także w stosunku do praw nabytych przez organizację radiową lub telewizyjną w sposób „pochodny”. Konieczne staje się zatem takie rozszerzenie treści art. 21¹ prawa autorskiego, aby czyniło zadość art. 10 dyrektywy 93/83/EWG.

Wskazuje się, iż surowe ustawodawstwo w zakresie dochodzenia roszczeń przez organizacje zbiorowego zarządzania jest główną przyczyną, że nie dochodzi do zawierania ugód. Narzędzia prawne, które zostały wprowadzone do ustawy o prawie autorskim, nie tylko w zakresie cywilnym, ale również karnym, zachęcają twórców do szukania swojej ochrony w sposób drastyczny, przy używaniu argumentów, że użytkownicy w bardzo negatywny sposób traktują ich utwory, że istnieje piractwo. Zatem prawo nie zachęca partnerów w tym zakresie do zawierania porozumień oraz podejmowania mediacji, które zakończą się satysfakcjonująco dla obu użytkowników.

Należy ponadto mieć na uwadze uwarunkowania wynikające z art. 11 dyrektywy, zgodnie z którymi członkowie Komisji Prawa Autorskiego muszą być wybierani w taki sposób, aby spełniali wymogi bezstronności i niezależności. Skład mediatorów, wyłoniony z członków Komisji, musi mieć możliwość zaproponowania stronom projektu konkretnego uzgodnienia, a brak sprzeciwu w ciągu trzech miesięcy od doręczenia tej propozycji prowadzić musi do tego, że stanie się ona wiążąca dla stron. Polska regulacja nie może także zmuszać stron do skorzystania z tego mechanizmu mediacji, jeżeli strony zgodnie wybiorą inny sposób (np. same wybiorą swoich mediatorów). Zasadne jest także wzmocnienie mediacyjnej funkcji Komisji Prawa Autorskiego także dla innych kategorii spraw²⁶.

25 Zob. szerzej: P. Ślęzak, *Pola eksploatacji utworów audiowizualnych. Monografia*, Bydgoszcz-Katowice 2006, s. 170 i nast.

26 Zob. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak (red.), *Założenia do nowelizacji przepisów o organizacjach zbiorowego zarządzania w zakresie wynikającym z uchylecia art. 108 ust. 3 ustawy o prawie*

Sporną kwestią pozostaje także sposób ustalania wynagrodzenia. System anglosaski np. umożliwia tak zwane nabycie u źródła, w znacznej mierze u producenta, a przede wszystkim u nadawcy. Nadawca ma możliwość podjęcia decyzji, czy dokonuje opłaty, w tym również za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania, wynagrodzenia na rzecz twórców już na etapie rozliczenia właśnie przez nadawcę. W konsekwencji daje to możliwość bardziej elastycznego zarządzania swoim produktem przez nadawcę. Jest to lepiej dostosowane do dystrybucji programów tematycznych lub programów otwartych, a więc różnych programów (produktów), na których się w bardzo różny sposób zarabia. Koszty takiego systemu są niższe niż innych systemów funkcjonujących w Europie.

System, który często jest przywoływany w Polsce, to system niemiecki, w którym funkcjonuje wiele organizacji zbiorowego zarządzania, nie ma możliwości nabycia praw u źródła, a więc zarówno nadawcy, jak i reemitenci rozliczają się odrębnie, prowadzą negocjacje z każdym z partnerów również odrębnie. Jest on ponaddwukrotnie droższy niż system angielski. W Holandii istnieje podobny system jak w Niemczech²⁷.

Jako że obecny stan prawny i faktyczny nie do końca odpowiada nowym tendencjom rynkowym związanym z eksploatacją utworów i formami tej eksploatacji, postuluje się także neutralność technologiczną, tzn. usługi powinny być opisane zgodnie z funkcją, jaką pełnią w stosunku do finalnego odbiorcy. Reemisja polega na przejmowaniu sygnału telewizyjnego i w czasie rzeczywistym, integralnie i bez zmian przekazywaniu go dalej do abonenta, zatem w świetle prawa autorskiego niezależnie od technologii, jaką zostanie wykonana: czy to drogą satelitarną, czy kablową, czy rozświeczną – naziemnie, powinna być postrzegana jednorodnie, podlegając takim samym stawkom tantiem.

Wynagrodzenie dla twórcy powinno natomiast być związane z tą częścią usługi, która bezpośrednio zależy od jego wkładu twórczego. Nie powinno być w żaden sposób uzależnione od technologii, w jakiej serwis jest dostarczany. Także w poszanowaniu neutralności technologicznej powinny być kształtowane odrębne pola eksploatacji²⁸.

Postulat środowiska twórców dotyczy jasnych przepisów i procedur umożliwiających określenie łącznej wysokości stawek, czyli ceny praw na danym polu eksploatacji. Wskazuje się także, iż łączna suma opłat powinna dotyczyć pól w sposób nierozzerwalnie ze sobą związanych. Takimi polami na polskim rynku są nadanie i reemisja. Dlatego obciążenie powinno być ustalone globalnie dla obu tych pól, a następnie rozdzielone, ze wskazaniem, ile powinno się płacić na polu nadania, a ile reemisji,

---

autorskim, Kraków 2008.

27 Por. J. Białobrzeski [w:] *Jak stworzyć...*, op. cit., s. 34.

28 Zob. T. Węgrzynowski [w:] *Jak stworzyć...*, op. cit., s. 53 i nast.

uwzględniając oczywiście i biorąc pod uwagę, że reemisja jest wtórna w stosunku do nadania. Musi istnieć możliwość określenia globalnego obciążenia użytkowników z tytułu wykorzystania praw autorskich i pokrewnych. Kwota ta powinna być tak dobrana, aby twórcy i wykonawcy otrzymywali odpowiednie wynagrodzenie, a środki rozpowszechniania na danym polu nie były ograniczane.

5. Podsumowanie

Duża aktywność ustawodawcy wspólnotowego w postaci dyrektyw dotyczących prawa własności intelektualnej wymaga implementacji do prawa polskiego, co może rodzić pewne problemy.

Intencją ustawodawcy wspólnotowego było, aby w miejsce licencji ustawowej wprowadzić mechanizm, który zapewniłby z jednej strony pewność nabycia całości praw przez użytkowników, a z drugiej zmuszałby organizacje zbiorowego zarządzania do tego, aby tryb negocjacji nie przybierał drastycznych form oraz by nie dochodziło do nadużywania swej pozycji w tym względzie.

Jak wskazano w toku rozważań, konieczność dostosowania polskiego prawa do prawa wspólnotowego w tym zakresie spowodowała spory dotyczące korzystania z praw autorskich. Przed nowelizacją jedyną kwestią, która wymagała wyjaśnienia, była kwestia wynagrodzenia, kiedy zaś ustawodawca zdecydował się na zniesienie licencji ustawowej i wprowadzenie przymusu pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania, po stronie tychże pojawiło się bardzo silne narzędzie do roszczeń zakazowych, czyli roszczeń, które miałyby doprowadzić do sytuacji, w której operatorzy kablowi, czy też inni użytkownicy praw, nie mogliby eksploatować praw autorskich.

Postuluje się zatem zapewnienie możliwości przeniesienia praw na nadawcę, tak aby to z nim można było zawrzeć umowę o reemisji oraz zapewnienie udziału bezstronnego mediatora, który ułatwi dojście do porozumienia stronom umów prawno-autorskich oraz racjonalne ułożenie stosunków pomiędzy nadawcami, reemitentami i organizacjami zbiorowego zarządzania.

Silnie podkreśla się konieczność oparcia relacji uprawniony – użytkownik na umowie cywilnoprawnej, podlegającej negocjacom, a nie na decyzji administracyjnej, jako że system ustalania tabel zupełnie się nie sprawdził. Ustawa powinna uwzględniać fakt, iż sposób wykorzystania utworów jako część relacji gospodarczych stron jest przedmiotem umowy cywilnej i w sposób naturalny podlega negocjacom. Zgodnie z omawianą dyrektywą, negocjacje powinien wspomagać bezstronny mediator, ewentualne zaś spory powinny być rozstrzygane również wyłącznie na drodze cywilnoprawnej, z poszanowaniem konstytucyjnej zasady prawa do sądu, a nie przed urzędami państwowymi. Rodzi to postulat poddania rozstrzygania sporów sądowi ochrony kon-

kurencji lub innym sądom gospodarczym z udziałem mediatorów, tj. Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów lub innemu wyspecjalizowanemu sądowi gospodarczemu. Pod rozwagę poddać można możliwość rezygnowania z pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania oraz odebranie Komisji Prawa Autorskiego kompetencji do rozstrzygania sporów związanych z zawarciem umowy o reemisję.

Regulacje dotyczące rynku utworów audiowizualnych powinny odpowiadać jego potrzebom. Normując zasady wypłaty wynagrodzenia na rzecz współtwórców dzieł audiowizualnych, należy pamiętać również o interesach ekonomicznych tych, którzy dystrybuują te dzieła – czy to będzie nadawca, czy operator satelitarny, czy też kablony – tak aby główna motywacja prowadzonej przez nich działalności, jaką jest uzyskanie zysków, mogła być zachowana.

SUMMARY:

The Directive on satellite broadcasting and cable retransmission and the Polish Copyright Act

The article concerns one of the issues of intellectual property rights. In the initial part of it the author discusses the directive on the transfer of satellite and cable. In the next part there are some reflections on the Polish copyright law. In conclusion the author proposes some changes in Polish law to implement requirements of European law.

KEY WORDS: *satellite broadcasting, cable retransmission, copyrights, intellectual property, adaptation the law*